

Проблеми вексельного права України

Книга побудована і як наукове дослідження і, одночасно, як навчальний і практичний посібник. Це дозволило не тільки дослідити гносеологічне коріння векселя, але і комплексно представити положення вексельного обігу в Україні. Для цього приводяться і пояснюються зразки і схеми вексельного обігу, додається словник вексельної термінології, діючі нормативні акти, рекомендована література. У цій роботі розглянуті проблеми правового регулювання вексельного обігу в Україні, здійснення платежу за ним чи протесту в неакцепті та неплатежі.

Проаналізовані характерні особливості простого та переказного векселів: їх можливі строки, обов'язкові реквізити, причини і порядок вчинення протесту векселя нотаріусом. Виявлена необхідність здійснення протесту як створення умов для збереження прав зворотніх вимог (регресу) до зобов'язаних за векселем осіб. На основі проведеного дослідження автором пропонується виділити важливість належного оформлення реквізитів векселя, які несуть істотне значення при його подальшому використанні як при здійсненні платежу, так і при протесті.

Для студентів і викладачів юридичних та економічних навчальних закладів, працівників юридичних служб підприємств і організацій та кредитних установ, адвокатів, а також усіх тих, хто цікавиться проблемами вексельного права.

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

С. М. Бервено

*Во славу Божию присвячується
моїм дітям Артему та Анастасії
у створенні сім'ї і жити в любові*

ПРОБЛЕМИ ВЕКСЕЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Харків
«Право»
2016

УДК 347.457(477)(075)
ББК 67.9(4УКР)304.21я73
Б48

*Рекомендовано до друку вченою радою
Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
(протокол № 12 від 27 вересня 2016 р.)*

Рецензенти:

І. В. Венедіктова – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна;
О. В. Дзера – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України;
Р. Б. Шишка – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного трудового права Київського університету права НАН України, академік АНВШ України

Бервено С. М.

Б48 Проблеми вексельного права України : навч. посіб. / С. М. Бервено. – Харків : Право, 2016. – 336 с.

ISBN 978-966-937-076-1

Книга побудована і як наукове дослідження і, одночасно, як навчальний і практичний посібник. Це дозволило не тільки дослідити гносеологічне коріння векселя, але і комплексно представити положення вексельного обігу в Україні. Для цього приводяться і пояснюються зразки і схеми вексельного обігу, додається словник вексельної термінології, діючі нормативні акти, рекомендована література. У цій роботі розглянуті проблеми правового регулювання вексельного обігу в Україні, здійснення платежу за ним чи протесту в неакцепті та неплатежі. Проаналізовані характерні особливості простого та переказного векселів: їх можливі строки, обов'язкові реквізити, причини і порядок вчинення протесту векселя нотаріусом. Виявлена необхідність здійснення протесту як створення умов для збереження прав зворотніх вимог (регресу) до зобов'язаних за векселем осіб. На основі проведеного дослідження автором пропонується виділити важливість належного оформлення реквізитів векселя, які несуть істотне значення при його подальшому використанні як при здійсненні платежу, так і при протесті.

Для студентів і викладачів юридичних та економічних навчальних закладів, працівників юридичних служб підприємств і організацій та кредитних установ, адвокатів, а також усіх тих, хто цікавиться проблемами вексельного права.

УДК 347.457(477)(075)
ББК 67.9(4УКР)304.21я73

ISBN 978-966-937-076-1

© Бервено С. М., 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

ЗМІСТ

Передмова

Вексель як унікальний правовий інструмент посвідчення боргової вимоги.....	6
---	---

Розділ I

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВЕКСЕЛЯ ЯК ЦІННОГО ПАПЕРА

1.1. Концепції походження та періоди становлення векселя	9
1.2. Поняття векселя; його основні ознаки	24
1.3. Реквізити векселя і їх правове значення	56
1.4. Поняття, сутність «вексельної суворості» та функції векселя	63

Розділ II

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБІГУ ВЕКСЕЛЯ

2.1. Загальна характеристика типів векселя і його види	71
2.2. Юридична природа індосаменту та його функції.....	75
2.3. Теоретично-правові аспекти вексельних екземплярів.....	90

Розділ III

ЮРИДИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УЧАСНИКІВ ВЕКСЕЛЬНОГО ОБІГУ

3.1. Вексельне правовідношення між учасниками вексельного обігу	94
3.2. Правове становище векселедавця.....	96
3.3. Правове становище платника.....	99
3.4. Правове становище акцептанта	101
3.5. Правове становище аваліста	111
3.6. Правове становище векселедержателя.....	116

Розділ IV

ІНСТИТУТ ПОСЕРЕДНИЦТВА У ВЕКСЕЛЬНОМУ ПРАВІ ТА ПРОТЕСТ ВЕКСЕЛЯ В НЕАКЦЕПТІ І НЕПЛАТЕЖІ

4.1. Юридична природа вексельного посередництва	121
4.2. Здійснення платежу за векселем. Протест векселя в неакцепті і неплатежі	133

Додаток 1. Словник вексельних термінів	147
Додаток 2. Схеми вексельного обігу	178
Додаток 3. Основні нормативні акти вексельного обігу в Україні	209
Закон України «Про обіг векселів в Україні» № 2374-III від 05.04.2001 р.	212
Закон України «Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року» № 827-XIV від 06.07.1999 р.	221
Лист Національного банку України «Про забезпечення банків України бланками векселів нового зразка» № 25-111/1980-9004 від 28.08.2006 р.	221
Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі заходи щодо вдосконалення договірних взаємовідносин та проведення заліку взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності і оформлення розрахунків векселями» № 703 від 29.06.1996 р.	223
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі, обліку і погашення векселів, виданих під час ввезення в Україну майна як внеску іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, а також за договорами (контрактами) про спільну інвестиційну діяльність, та сплати ввізного мита у разі відчуження цього майна» № 937 від 07.08.1996 р.	225
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку продажу прав вимоги погашення простроченої понад три роки заборгованості перед державою за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, бюджетними позичками та фінансовою допомогою, наданою на поворотній основі» № 315 від 15.03.2006 р.	228
Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України «Про проведення заліку взаємної заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності України і оформлення простроченої заборгованості векселями» № 379 від 31.05.1995 р.	234
Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України» № 508 від 16.12.2002 р.	235
Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про розрахункові палати для пред'явлення векселів до платежу» № 403 від 25.09.2001 р.	257

Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку ведення реєстру виданих векселів» № 296 від 03.07.2003 р.	269
Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про встановлення реквізитів фінансових банківських векселів» № 2893 від 17.12.2013 р.	273
Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про вимоги до стандартної (типової) форми виготовлення вексельних бланків» № 1681 від 03.09.2013 р.	275
Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про встановлення реквізитів фінансових казначейських векселів» від № 277 від 04.03.2014 р.	277
Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про визначення цінних паперів, що можуть видаватися як електронні документи» № 2674 від 26.11.2013 р.	280
Роз'яснення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про порядок заповнення деяких реквізитів простого та переказного векселів нового зразка» № 2 від 01.04.2008 р.	281
Указ Президента України «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» № 1063/2011 від 23.11.2011 р.	282
Інформаційний лист Вищого господарського суду України «Про практику Верховного Суду України у справах зі спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про вексельний обіг» № 01-8/3292 від 22.12.2004 р.	283
Постанова Верховного Суду України «Про визнання авалів недійсними» № 3-1157Гс15, 922/5094/14 від 13.01.2016 р.	284
Постанова Верховного Суду України «Про стягнення заборгованості за вексями» № 12/293 від 12.06.2007 р.	293
Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про деякі питання практики розгляду спорів, пов'язаних з обігом векселів» № 5 від 08.06.2007 р.	296
Постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України у спорі про зобов'язання нотаріуса вчинити протест податкового векселя п0007700-13 від 01.07.2013 р.	313
Додаток 4. Рекомендована література	315

Розділ I. Загальнотеоретичні питання векселя як цінного паперу

1.1. Концепції походження та періоди становлення векселя

У літературі визначені *три періоди становлення векселя: італійський, французький, німецький*

Назва першого періоду, італійського, викликана не тільки тим, що вексель ґрунтовне становлення отримав в Італії, а й внаслідок того, що навіть поза межами Італії його практичне застосування знаходилося в руках італійських міняйл-банкірів. Угода, яку здійснювали міняйли у вигляді розміну монет, була проста. Це міна однієї монети на іншу. Обидві монети обмінювалися як дві грошові суми різних найменувань. Вони обмінювалися одна на іншу за взаємною згодою сторін. Обидві суми прирівнені між собою сторонами тією ж угодою. Одна сторона нічого не ввіряє другій: момент кредиту відсутній. Відсутня також і письмова форма угоди, оскільки одна й інша валюта надходять із рук у руки. Відбуваються одночасно здавання і отримання валюти в натурі, тобто момент укладання і виконання угоди збігається.

Однак возити з собою значні суми було незручно, та й дуже небезпечно. Тоді виникла думка уникнути перевезення грошей з тим, щоб за передану монету міняйло не давав негайно її еквіваленту, а лише обіцяв дати його у визначений час і в певному місці. Це досягалося завдяки філіальним відділенням міняльних контор. Міняйли, які не мали відділень, але змушені конкуренцією прилаштуватися до нової угоди, заходили один з одним у зносини і погодилися покривати взаємно накази, а потім періодично здійснювати між собою розрахунки. У новому вигляді розмін змінив свій характер. Така угода — теж розмін, але вже не...

Розділ I. Загальнотеоретичні питання векселя як цінного паперу

1.2. Поняття векселя; його основні ознаки

Вексель — це цінний папір, який регулює договірно-угодові відносини векселездатних осіб, являє собою безумовне абстрактне, виражене в установленій формі, одностороннє зобов'язання уплатити визначену грошову суму в строк векселедержателю або його представнику і має особливу «вексельну суворість». Таке визначення характеризує вексельне зобов'язання, як I) договірне або угодове відношення

векселездатних осіб, II) безумовне, III) абстрактне, IV) формальне, V) одностороннє, VI) грошове, VII) яке має «вексельну суворість».

I. Розглядаючи вексель як *договірне (угодове) зобов'язання*, беремо до уваги не те договірне відношення, яке привело до векселя (наприклад, купівлю-продаж або поставку), а те, яке створюється векселем.

Одним із найбільш спірних питань теорії вексельного права є питання про юридичну природу векселя, точніше, вексельного зобов'язання. Під юридичною природою векселя звичайно розуміють його фактичний склад, тобто сукупність юридичних фактів, необхідних і достатніх для обґрунтування цього правовідношення.

У системі юридичних фактів склад вексельного зобов'язання не може бути розглянутий як юридична подія, оскільки в ньому абсолютно очевидний момент людської активності, що являє собою прагнення до певної правової мети, певних юридичних наслідків. Не можна його розглядати і як правопорушення, тому що вексельне зобов'язання виникає лише там, де дозволено зобов'язуватися векселями, де вексель є визначеним, визнаним об'єктивним правом, юридичним інститутом. Виключивши ці...

Розділ I. Загальнотеоретичні питання векселя як цінного паперу

1.2. Поняття векселя; його основні ознаки

Вексельне зобов'язання є обіцянкою грошової суми, що не залежить від підстави свого виникнення і встановлюється видачею і прийняттям векселя. У вексельному відношенні може прослідковуватися, як правило, три договори: а) векселедавця з векселедержателем; б) індосанта з векселедержателем; в) акцептанта з пред'явником.

Слід приділити увагу юридичній природі прийняття (акцепта) переказного векселя платником. Існує думка, що договірний характер акцепта відсутній. Як писав В. Черепакін, «на перший погляд договірний характер акцепта видається самоочевидним. Однак при уважному дослідженні питання і в цьому випадку виявляється односторонньо-угодовий характер виникнення вексельного відношення».

Спростовуючи цю позицію, треба зупиритися на тому, що трасанту важливо заручитися вексельною обіцянкою трасата стосовно виконання останнім покладеного на нього доручення, оскільки в протилежному випадку трасант ризикує, що на нього буде звернена регресна вимога з боку його безпосереднього ремітента. Трасат, який заявляє письмово, що він згоден здійснити в строк платіж за векселем і приймає на себе дане йому трасантом вексельне доручення, тим самим укладає акцептаційний договір насамперед «з тим векселедержателем, який як презентант пред'явив вексель до прийняття, а в його особі — не тільки зі всіма його векселенаступниками, а й з усіма векселепопередниками до трасанта включно». Цей договір акцепта дає векселедержателю безумовне право вимагати від трасата платіж вексельної суми при настанні строку векселя. Зобов'язання акцептанта за векселем, як і будь-яке вексельне зобов'язання, є з цього моменту одностороннім і не обумовлюється якоюсь взаємною дією. Сам трасат як акцептант не має жодних вексельних прав до трасанта, навіть якщо він акцептував вексель, не маючи ніякої підстави: права трасата до трасанта встановлюються і в цьому випадку на ґрунті загальноцивільного права, навіть якщо трасант припинив платежі й акцепт відбувся, коли трасат не знав ще про це.

Виходячи зі смислу ст. 10 Уніфікованого закону, можна дійти висновку, що...

Розділ I. Загальнотеоретичні питання векселя як цінного паперу

1.2. Поняття векселя; його основні ознаки

Розглянемо векселездатність у міжнародному праві. У цьому випадку, якщо закони держав, що визначають векселездатність, різні, виникає необхідність зупинитися на питаннях: за якими засадами дозволяється можливе зіткнення цих законів; який закон регулює векселездатність особи — чи закон держави, де особа вступає у вексельне зобов'язання, чи особа, де б вона не знаходилась, підлягає дії законів своєї держави (принцип національності)? Ці та інші питання були розглянуті на Женевській конвенції 1930 р., яка мала на меті вирішити деякі колізії законів про переказні і прості векселі. Суть зводиться до того, що здатність особи зобов'язуватися за векселем визначається законом держави, тобто її національним законом. Якщо ж національний закон відсилає до закону іншої держави, то застосовується останній. Особа, яка не має вексельної дієздатності за національним законодавством, несе відповідальність, якщо підпис був нею здійснений на території держави, за законодавством якої вона б мала дієздатність. Однак у цьому випадку будь-яка з держав має право не визнати дійсність зобов'язання, яке взяте за переказним або простим векселем одним із її громадян і вважається дійсним на території іншої держави.

«Той здатний зобов'язуватися вексельно, хто взагалі здатний зобов'язуватися договірно» — така сучасна формула вексельної здатності, таке загальне правило, але із зазначеними раніше обмеженнями. Тільки на таких обмеженнях дає себе помітити поняття «вексельна здатність»; без них, в одній лише наведеній формулі, воно зникає в більш широкому понятті — «цивільна дієздатність». Визначення вексельної здатності через посилання на цивільну дієздатність — нічого більше, як скасування першої. У законодавстві деяких держав взагалі не згадується про вексельну здатність. Дійсно, при її повному збігу з цивільною дієздатністю це зайве з тієї ж причини, що і згадка про активну векселездатність. Завдяки, однак, таким вилученням (обмеженням) все ще може і повинна йти мова про пасивну векселездатність у сенсі видозміненої цивільної дієздатності. І все вчення про неї — нічого більше, як викладення зазначених обмежень.

II. Згідно з п. 1 ст. 1 і п. 1 ст. 75 Уніфікованого закону характерною особливістю вексельного зобов'язання є його *безумовність*. Це означає, що пропозиція (вексельний наказ) у переказному векселі і обіцянка в простому векселі сплатити грошову (вексельну) суму не можуть...

Розділ I. Загальнотеоретичні питання векселя як цінного паперу

1.3. Реквізити векселя і їх правове значення.

1. Вексельна мітка. Першою істотною приналежністю векселя є вексельна мітка, тобто найменування документа векселем. Регламентуючи цей реквізит, закон наказує, що найменування «вексель» має бути включене в текст документа і виражене тією мовою, якою він складений (п. 1 ст. 1, п. 1 ст. 75 Уніфікованого закону).

2. Вексельне зобов'язання, тобто проста і нічим не обумовлена обіцянка (для простого векселя) або простий і нічим не обумовлений наказ — вексельний наказ (для переказного векселя) сплатити певну суму, не має встановленого законом вираження. Для вираження вексельної обіцянки векседавця простого векселя найчастіше використовуються слова «зобов'язуюся заплатити» або «обіцяю сплатити». Пропозиція трасанта платнику здійснити платіж за векселем зазвичай виражається словами «прошу,

сплатить» або «платить». Згідно з п. 2 ст. 75 Уніфікованого закону потрібно, щоб векседавець соло-векселя вказав у тексті документа, що він обіцяє (зобов'язується) сплатити векселедержателю певну суму. На відміну від простого векселя тратта не містить прямої згадки про зобов'язання векседавця; трасант не заявляє в тексті векселя про те, що він зобов'язується платежем за векселем, а пропонує здійснити платіж платнику (п. 2 ст. 1 Уніфікованого закону). Зі сказаного, однак, не випливає, що переказний вексель не містить у собі...

3.Строк платежу. До істотного приладдя векселя належить також строк платежу (п. 4 ст. 1, п. 3 ст. 75 Уніфікованого закону). З настанням строку виникає право вимоги платежу за векселем. Строк платежу є вихідним моментом для визначення інших вексельних строків (для протесту, позовної давності). Безстрокові і невизначено строкові векселі не можуть знайти застосування на практиці і є юридично недійсними.

Строк «за пред'явленням». Вексель терміном за пред'явленням оплачується при його пред'явленні, тобто строк платежу не може бути заздалегідь визначений. Однак такі векселі мають бути пред'явлені до платежу протягом одного року з дня його складання. Цей строк, правда, може бути збільшений або скорочений векседавцем і скорочений індосантами (ч. 1 ст. 34 Уніфікованого закону). Крім того, векседавець може встановити, що вексель зі строком за пред'явленням не може бути пред'явлений до платежу раніше визначеної дати. У такому випадку вплив річного строку для пред'явлення починається з цієї дати.

Час оплати векселя строком за пред'явленням поставлено в залежність від розсуду...

4.Місце платежу. Суттєвою приналежністю векселя є позначення місця, в якому повинен бути здійснений платіж за векселем (п. 5 ст. 1, п. 4 ст. 75 Уніфікованого закону).

Як правило, місцем платежу виступає місце проживання платника переказного або векседавця простого векселя. Однак закон дозволяє трасанту призначити платіж...

5.Найменування першого векселедержателя. Пункт 5 ст. 75 Уніфікованого закону вимагає, щоб вексель обов'язково містив найменування особи, кому або за наказом кого має бути здійснений платіж — першого держателя векселя (ремітента).

6.Дата і місце складання векселя згідно з п. 7 і п. 6 ст. 75 Уніфікованого закону вексель повинен містити вказівку часу (дати) і місця його складання. В юридичній літературі позначення місця і часу складання векселя іменується вексельною датою.

Реквізит місця складання векселя має особливе значення для...

Розділ II. Правові аспекти обігу векселів

2.1. Загальна характеристика типів векселів і його види

Англія, США та інші країни «загального права» (британські домініони) до жодної з Женевських вексельних конвенцій 1930 р. не приєдналися і зберегли свій тип векселя. В Англії діє закон про векселі 1882 р. (з кількома подальшими змінами і доповненнями), що послужив зразком для регулювання векселя в США (розділ 3 «Торговельні папери» Єдиного торгового кодексу США).

З найбільш істотних відмінностей між обома типами векселів (векселем Женевської конвенції і англо-американським векселем) слід відзначити таке:

1) відповідно до Женевської конвенції потрібно, щоб найменування «вексель» було включено до тексту самого документа; за англо-американським правом така «вексельна мітка» не є реквізитом векселя;

2) згідно з Женевською конвенцією в векселі має бути зазначено найменування тієї особи, кому або за чий наказом платіж повинен бути здійснений, тоді як англо-американське право допускає вексель на пред'явника;

3) відповідно до цього англо-американське право розглядає чек як вид переказного векселя; Женевська ж конвенція 1930 р. регулює лише правовідношення за векселем як таким;

4) за Женевською конвенцією векседавець може звільнити себе (особливим написом) від відповідальності за акцепт векселя, але не від відповідальності за платіж; навпаки, за англійським правом векседавець може виключити свою відповідальність не тільки за акцепт, а й за платіж;

5) англо-американське право допускає будь-який спосіб позначення строку платежу за векселем (якщо тільки він створює визначність цього строку), тоді як Женевська конвенція допускає лише точно в ній зазначені способи позначення цього строку;

б) за Женевською конвенцією переказний вексель, який підлягає оплаті у визначений строк від пред'явлення, повинен бути заявлений до акцепту протягом року з дня його видачі; за англійським правом — протягом «розумного строку». Форма і умови акцепту в обох випадках також можуть бути різними;

7) англо-американське право не знає особливого інституту вексельного поручительства, який детально регулюється Женевською конвенцією (аваль);

8) питання вексельних заперечень багато в чому по-різному дозволені Женевською конвенцією та англо-американським правом;

9) відмінності є також в умовах протесту за векселями і у вирішенні ряду інших питань юридико-технічного характеру.

На відміну від Женевської конвенції за англо-американським правом підроблений індосамент повністю недійсний і не здатний передати особі права правильного держателя.

Чинне законодавство України розрізняє два види векселя — простий і переказний. Простий вексель, іменований також соло-вексель, передбачає взаємний правовий зв'язок щонайменше двох суб'єктів: векселедавця та векселедержателя, причому векселедавець зобов'язується сплатити векселедержателю зазначену у векселі суму до встановленого строку. У відносинах за переказним векселем беруть участь як мінімум три суб'єкти: векселедавець, тобто особа, яка видала вексель; векселедержатель, тобто особа, якій вексель видано; платник, тобто особа, якій векселедавець пропонує здійснити платіж за векселем. Переказний вексель інакше називають траттою, векселедавця — трасантом, платника — трасатом, а векселедержателя — ремітентом. Переказний вексель можна трасувати, тобто «через трасування взяти на себе зобов'язання гарантії акцепту і платежу. Трасувати на іншого можливо лише в тому випадку, якщо у цього іншого (трасата) трасант має в своєму...

Розділ II. Правові аспекти обігу векселів

2.2. Юридична природа індосаменту та його функції

За своєю юридичною природою індосамент являє собою таке ж абстрактне зобов'язання, як і зобов'язання векселедавця. Внаслідок аналогічності зобов'язання, що випливає з індосаменту і видачі векселя, передача векселя за індосаментом потребує тієї ж векселездатності, що необхідна і для видачі векселя. Інакше передача набуває характеру передачі векселя не за індосаментом з його специфічними властивостями, а за загальноцивільною цесією.

Передача прав за векселем за допомогою індосаменту має відміну від загальноцивільної поступки права вимоги (цесії) за формою і юридичними підставами.

З точки зору форми:

а) індосамент повинен бути здійснений тільки на звороті векселя або на алонжі, якщо весь зворотний бік векселя буде списаний. Додатковий аркуш становить матеріально і юридично одне ціле з векселем. Договір цесії може бути здійснений як на самому документі, права за яким передаються іншій особі, так і окремо від нього;

б) якщо для здійснення загальноцивільної поступки права вимоги за цивільно-правовими договорами необхідно скласти окремий двосторонній договір, то для передачі векселя достатньо здійснити односторонню угоду — індосамент;

в) вексельне законодавство допускає здійснення бланкового індосаменту, тобто напису, що не містить імені його нового набувача. У цесії завжди вказується ім'я цесіонаря.

З точки зору юридичних підстав:

а) здійснюючи індосамент, індосант приймає на себе абстрактне зобов'язання, подібно до того, як це робить векселедавець при видачі векселя. Внаслідок цього індосант отримує самостійне право вимоги за векселем, незалежно від прав його попередників. Проти вимоги нового векселедержателя не можуть бути висунуті заперечення, пов'язані з дефектом прав колишніх власників векселі. Наприклад, якщо векселедержателем була особа недієздатна, то перший векселедержатель не може пред'явити до неї будь-яких вимог. Однак якщо він сам передасть такий вексель за індосаментом новому набувачеві, то індосант все ж може зажадати від першого векселедержателя виконання його обов'язку, тобто щодо нього вексель зберігає силу. Таким чином, вчинення індосаменту на векселі відповідає за правовими наслідками видачі нового векселя. При цесії зазначена ситуація взагалі неможлива. Цедент передає наступнику свою вимогу так, що всі заперечення, які можна пред'явити до цедента, допустимі і проти його правонаступників;

б) в результаті здійснення індосаменту індосант, як і векселедержатель, приймає на себе абстрактний обов'язок перед будь-яким наступним векселедержателем. При цесії цедент відповідає тільки перед своїм безпосереднім правонаступником;

в) індосант, як і векселедавець, відповідає не тільки за дійсність передаваної вимоги, а й за платіж, тобто за його фактичну...

Розділ II. Правові аспекти обігу векселія

2.2. Юридична природа індосамента та його функції

Індосамент виконує такі три функції: передавальну (трансферабельну), гарантійну і легітимаційну. Передавальна функція полягає в тому, що індосамент переносить від індосанта до індосатора повне право за векселем. Оскільки всі права за векселем пов'язані з володінням документом, індосамент повинен бути доповнений врученням. У результаті індосування векселія з'являється новий кредитор, новий власник векселія — його держатель (індосат). Особливе практичне значення отримує передавальна функція при дисконті, тобто при покупці векселів, строк яких ще не настав. «Суть цієї угоди полягає в такому: одна сторона (дисконтер) передає, обліковує вексель; інша сторона (дисконтант) купує вексель, бере його до обліку. Договір передбачає угоду щодо векселія і ціни за вексель (облік)». Виконання договору полягає в тому, що дисконтер ставить дисконтанта в таке становище, щоб останній міг вважатися векселедержателем придбаного у дисконтера векселія. З цією метою і вдаються до індосаменту, який ставить на векселі дисконтер.

Гарантійна функція індосаменту полягає в тому, що за допомогою передавального напису індосант не тільки переуступає своє право на отримання вексельної суми новому кредитору, а й сам набуває перед індосатором становища вексельного боржника, який відповідає в силу закону за акцепт і платіж за векселем. Здійснюючи індосамент, індосант стає в ряд вексельних боржників і відповідає нарівні з ними не тільки за існування вексельної вимоги, але і за виконання за векселем. Індосант гарантує новому держателю, що платник належним чином акцептує і сплатить вексель і, якщо він цього не зробить, то індосант сам оплатить вексель. Таким чином, індосамент, з одного боку, передає новому кредитору всі права, які випливають із векселія, а з другого, — створює в особі індосанта нового вексельного боржника. «Функції гарантії може і не бути: вона є прямий, але аж ніяк не необхідний наслідок передавальної функції». Індосант може звільнити себе від вексельного зобов'язання, але не інакше, як за допомогою так званого безоборотного напису. Закон передбачає для нього особливе застереження: «не наказу», «без обороту на мене» або будь-який інший рівнозначний за змістом вираз. Юридична природа безоборотного напису являє собою загальноцивільну передачу прав за зобов'язаннями (цесію), що звільняє від відповідальності за позовом про зворотну вимогу. Ані той індосатор, якому вексель передається, ані будь-хто з наступних не має права звернутися до індосанта безоборотного напису за задоволенням: індосант просто передає своє право індосатора, але сам не приймає на себе ніякого вексельного зобов'язання за своїм написом. Легітимаційна функція полягає в тому, що індосамент є способом встановлення законного власника векселія. Таким чином, індосамент встановлює правильну легітимацію індосата стосовно кожного з вексельних боржників. Наявність формальної...

Розділ II. Правові аспекти обігу векселія

2.2. Юридична природа індосамента та його функції

Індосамент буває двох видів: іменний і бланковий. В іменному індосаменті поряд з підписом індосанта вказується особа, якій вексель видається. Закон не встановлює жодних обмежень для передачі векселія на користь тих чи інших осіб. Індосамент може бути здійснений навіть на користь платника, незалежно від того, чи акцептував він вексель. У ролі індосатора може виступати і векселедавець, і будь-яка інша особа, зобов'язана за векселем. Ці особи, в свою чергу, можуть індосувати вексель.

Бланковий індосамент вказівки на ім'я набувача не містить, і тому в подальшому вексель може бути переданий іншим особам шляхом простого вручення. Бланковий напис містить тільки підпис особи, яка передає вексель; місце, займане в іменному напису позначенням індосата, тут залишається незаповненим, або білим (французьке слово «blanc»); звідси і термін — бланковий напис, тобто напис з пропуском. При бланковому індосаменті векселедержатель має право: заповнити бланк своїм ім'ям або ім'ям якої-небудь іншої особи; індосувати, у свою чергу, вексель через бланк або на ім'я будь-якої іншої особи; передати вексель третій особі, не заповнюючи бланк і не здійснюючи індосаменту. Таким чином, бланковий напис допускає передачу векселія без подальших формальностей. Однак цим вексель не перетворюється на папір на пред'явника. Різниця полягає, по-перше, в тому, що векселі, випущені в бланковий оборот, не забороняється в майбутньому передавати за іменним індосаментом, між тим як це не може мати місця з паперами на пред'явника; по-друге, — в тому, що власник векселія з бланковим написом може вважатися легітимізованим векселедержателем тільки в тому випадку, коли інші індосаменти знаходяться між собою в нерозривному зв'язку.

Незважаючи на сформульовану у п. 6 ст. 1 і п. 5 ст. 75 Уніфікованого закону заборону виставляти векселі на пред'явника, деякі вчені дотримуються погляду про можливість існування в нашому торговому обороті пред'явницьких векселів. Так, наприклад, Б. Б. Черепакін вважає, що після передачі векселя за бланковим передавальним написом він втрачає характер ордерного паперу і «стає цінним папером на пред'явника». Іншої думки з цього питання В. Д. Катков: «Бланковий індосамент все-таки не перетворює вексель на папір на пред'явника. Власник паперу на пред'явника вважається легітимізованим вже в силу...

Розділ II. Правові аспекти обігу векселія

2.3. Теоретично-правові аспекти вексельних екземплярів

Множинність векселів покликана забезпечити інтереси векселедержателя. Вона дозволяє йому один примірник векселя вислати для акцепту, а інший негайно пустити в оборот (продати, індосувати і т. д.). Дублікати служать також для того, щоб у разі втрати одного примірника векселя можна було отримати платіж за іншим. На цій підставі векселедавець векселя зобов'язаний видати векселедержателю, на його вимогу і за його ж рахунок, кілька тотожних екземплярів векселя, якщо в векселі не вказано, що він виданий в єдиному екземплярі. Нема, ймовірно, необхідності імперативно встановлювати в п. 3 ст. 64 Уніфікованого закону правило про те, що тотожні векселю екземпляри видаються за рахунок векселедавця, а надати це на розсуд сторін. Тому рекомендується змінити перше речення п. 3 ст. 64 Уніфікованого закону і викласти в такій редакції: «При відсутності поміщеної векселедавцем в текст переказного векселя вказівки про те, що даний вексель виданий в єдиному екземплярі, векселедержатель має право вимагати видачі йому декількох екземплярів даного векселя». Для цього векселедержатель повинен звернутися до свого безпосереднього індосанта, який, в свою чергу, зобов'язаний посприяти йому щодо свого індосанта і так далі, аж до векселедавця. У цьому випадку індосанти зобов'язані відтворити індосаменти на нових екземплярах.

Екземпляри повинні відповідати двом вимогам: вони мають бути однакового змісту і в тексті кожного має бути зазначено, який це по порядку екземпляр, тобто вмещувати послідовні номери в самому тексті. В іншому випадку кожен з них розглядається як окремий документ. Практикою вироблено, що перший примірник векселя помічається як прима-вексель, другий — секунда-вексель, третій — як терція-вексель і т. д. і в їх текст включається аналогічне застереження: «Платіть по справжньому першому (другому, третьому) примірнику, якщо другий і третій (перший) не сплачено». Своєрідна природа декількох екземплярів векселя виражається в тому, що всі вони є носіями одного і того ж вексельного зобов'язання. При цьому головна відмінність примірників векселя від копій полягає в тому, що підписи на кожному з них повинні бути «живими», тобто поставленими власноруч.

При множинності переказних векселів вексельний оборот має свої особливості. Платник повинен акцептувати лише один екземпляр векселя, в іншому випадку йому доведеться платити за всіма екземплярами. Після акцепту він зобов'язаний передати свій екземпляр держателю другого екземпляра тратти, тому при індосаментах на других екземплярах вказується...

Розділ III. Юридична характеристика учасників вексельного обігу

3.2. Правове положення векселедавця.

Впливає, що вексель може бути виданий кількома векселедавцями, але без дроблення між ними вексельної суми. При виставленні векселя, підписаного двома або більше особами, кожен векселедавець приймає на себе самостійний обов'язок зі сплати всієї суми вексельного боргу. Тому недійсність одного з підписів (наприклад, внаслідок того, що він належить не векселездатній особі) не звільняє інших векселедавців від обов'язку платежу за векселем. Так само, якщо в тексті векселя сказано «зобов'язуюся сплатити» замість «зобов'язуємося сплатити», то ця обставина не робить вексель недійсним і не усуває солідарної відповідальності всіх векселедавців, які поставили на векселі свої підписи.

Необхідно відзначити, що «кожен, хто підписав переказний вексель як представник особи, від імені якої він не був уповноважений діяти, сам зобов'язаний за векселем і, якщо він сплатив, має ті ж права, які мав би той, хто був вказаний як особа, яку представляють. У такому ж становищі знаходиться представник, який перевищив свої повноваження» (ст. 8 Уніфікованого закону). Відповідно до ст. 77 Уніфікованого закону ці правила поширюються і на прості векселі. Таким чином, за уповноваженням векселедавця і від його імені вексель може бути підписаний іншою особою. При видачі векселів від імені юридичної особи необхідно, щоб вона була позначена як векселедавець у самому тексті підпису. Наприклад: «За і за дорученням фірми «Локіс» (підписи). Від імені юридичної особи векселі підписуються представниками, які уповноважені на це довіреністю або мають таке право в силу свого

посадового становища, що може визначатися статутами, положеннями, регламентами цих юридичних осіб або ж чинним законодавством . Однак слід звернути увагу на...

Розділ III. Юридична характеристика учасників вексельного обігу

3.2. Правове положення векседавця.

О. С. Іоффе писав: «Поява у зобов'язанні за переказним векселем фігури платника, яка не збігається з векседавцем, може бути зумовлена різними обставинами... Але які б взаємини не пов'язували векседавця з платником, переказний вексель виключає їх збіг у одній особі» . Виникає питання: може чи ні векседавець призначити самого себе платником за векселем? Однак із вищесказаним важко погодитися. Зазначена категоричність піддається критиці в силу ч. 2 ст. 3 Уніфікованого закону, в якій говориться: «Вексель може бути виданий на самого векседавця». Вексель, в якому особистість векседавця зливається в одній особі з особистістю платника, має ту особливість, що за формою і конструкцією він нагадує тратту (бо векседавець тут прямо не говорить про свій обов'язок зробити платіж, покладаючи його на платника), а по суті ж є простим векселем, оскільки містить вказівку лише на двох суб'єктів, з яких один виступає стосовно іншого одночасно і як векседавець, і як платник. Для того щоб відтінити своєрідність цього векселя, його, слідуючи німецькій доктрині, нерідко називають переказно-простим. Однак ця назва перекручує суть справи, тому що основна відмінність тратти від соло-векселя полягає в тому, що вона передбачає розбіжність фігури платника з векседавцем. Розглянутий вексель являє собою документ, що якісно відрізняється від тратти, і лише зловживаючи словами, його можна було взагалі назвати переказним векселем якого б не було роду...

Розділ III. Юридична характеристика учасників вексельного обігу

3.3. Правове положення платника.

Найменування платника вказується тільки у переказному векселі. Платником може бути тільки юридична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності, тобто володіє, за чинним законодавством України, векселездатністю. Згідно зі ст. 7 Уніфікованого закону вексель, у якому як трасат вказана особа, фактично не векселездатна або навіть вигадана , юридично, тим не менш, буде дійсним , оскільки закон вимагає точності у позначенні платника тільки з формального боку, залишаючись байдужим до правдивості даних, зазначених у векселі. Отже, векседавець відповідатиме за акцепт і платіж за таким векселем.

Платник позначається статутним або прийнятим у комерційній практиці фірмовим найменуванням із зазначенням точної адреси. При цьому цілком припустимі скорочення, якщо вони не ускладнюють ідентифікацію трасата, наприклад, замість товариства з обмеженою відповідальністю «Локіс» — ТОВ «Локіс».

Згідно з ч. 1 ст. 47 Уніфікованого закону існує можливість акцептації векселя декількома особами, що допускає указання в тратті двох і більше платників. Однак трасант не має права дробити вексельну суму між призначеними ним платниками, оскільки вексель не може втілювати в собі кілька зобов'язань на різні суми. Якщо платники мають різне місце проживання, то в тратті має бути зазначено єдине місце платежу. В іншому випадку документ не набуває сили векселя, оскільки згідно з правилом ч. 3 ст. 2 Уніфікованого закону переказний вексель може мати тільки одне визначене місце платежу.

Слід погодитися з думкою О. О. Вишневського про те, що при призначенні платників у послідовному порядку не можна адресувати наказ про сплату «товариству А після товариства Б». Однак із указаним автором важко погодитися у тій частині, де він говорить про неможливість призначення платників у альтернативній формі : адресувати наказ про сплату «товариству А чи товариству Б», у цьому разі не зменшується солідарність і відповідальність платників. Вексель може бути адресований кільком платникам, які виступали разом, тобто кумулятивно , за визначенням Є. О. Крашеніннікова (наприклад: «прошу сплатити товариство А і товариство В»), або в альтернативній формі. Від того, яку з форм вибере векседавець, залежить вирішення низки питань, пов'язаних із пред'явленням векселя до акцепту і опротестування його в неакцепті. У тих випадках, коли платники призначені кумулятивно, вексель пред'являється до акцепту кожному з них, і лише при неакцептації векселя усіма платниками його можна опротестувати у нотаріуса. Навпаки, при їх альтернативному призначенні векселедержателю немає необхідності звертатися до всіх платників; він пред'являє вексель одному з них, і як тільки обраний ним платник відмовиться від акцепту — негайно ж може вдатися до протесту.

Найменування платника, подібно до всіх інших вексельних реквізитів, має бути проставлене на лицьовому боці векселя. Практика показує, що якщо пропозиція векселедавця платнику здійснити платіж за векселем виражається словами «прошу сплатити», то найменування платника, зроблене в родовому відмінку, поміщають на початку тексту вексельного документа. При вираженні тієї ж пропозиції словом...

Розділ III. Юридична характеристика учасників вексельного обігу

3.4. Правове положення акцептанта.

Поняття «акцепт» (від лат. *acceptus* — прийнятий) означає згоду платника, зазначеного векселедавцем у переказному векселі з пропозицією оплатити вексель у строк на умовах, викладених у тексті векселя, за допомогою проставлення на векселі власноручного підпису. Акцептант (від лат. *acceptans* — той, хто приймає) — це особа, яка проставила акцепт на переказному векселі і, таким чином, прийняла на себе зобов'язання платити за векселем. У главі III Уніфікованого закону визначено механізм взаємодії акцептанта з іншими учасниками вексельного правовідношення і в цілому охарактеризовано його правове становище.

Зі змісту векселя випливає, що зобов'язання для платника виникає лише з моменту акцепту (прийняття) ним векселя. В іншому випадку платник залишається для учасників вексельного правовідношення абсолютно сторонньою особою. Пред'явлення (презентація) векселя до акцепту насамперед має на меті досягнення вексельної обіцянки з боку трасанта щодо платежу за векселем.

Тратта містить вказівку на трьох суб'єктів: векселедавця, векселедержателя і платника. Векселедавець і векселедержатель відразу ж стають учасниками вексельного правовідношення. Інша справа з платником, який не бере участі в складанні векселя і тому, в силу одного лише факту його видачі, не може мати будь-яких зобов'язань. Необхідно, крім того, отримати від платника акцепт, тобто згоду здійснити платіж, що дається в безумовній і беззастережній формі шляхом вказівки відповідного напису на самому векселі. За акцептом до платника може звертатися векселедавець або, найчастіше, векселедержатель, уповноважений зробити...

Розділ III. Юридична характеристика учасників вексельного обігу

3.4. Правове положення акцептанта.

Пред'явлення векселя до акцепту можна здійснити в будь-який час, починаючи з дня його видачі і закінчуючи моментом настання строку платежу, в місці знаходження платника. Конкретні умови (пред'явлення до акцепту з призначенням строку, або без нього, або без акцепту) у векселі повинні бути обумовлені та датовані в векселі векселедавцем і індосантами. Векселедавець може заборонити в переказному векселі пред'явлення його до акцепту, за винятком випадків: а) коли вексель підлягає оплаті у третьої особи; б) коли вексель підлягає оплаті не за місцем проживання платника; в) коли вексель підлягає оплаті через визначений строк за пред'явленням. Також векселедавець може обумовити, «що пред'явлення до акцепту не може бути здійснене раніше призначеного строку» (ч. 3 ст. 22 Уніфікованого закону). Векселі, що підлягають оплаті у визначений строк від пред'явлення, повинні бути пред'явлені до акцепту протягом одного року. Векселедавець може скоротити цей строк або обумовити більш тривалий строк. Ці строки можуть бути скорочені індосантами. Таким чином, векселедавець має право визначати, що вексель повинен бути пред'явлений до акцепту: з призначенням строку; без визначення строку; не раніше призначеного строку (за винятком векселів, оголошених векселедержателем такими, що не підлягають акцепту). Індосант має право визначати, чи повинен вексель бути пред'явлений до акцепту з призначенням строку чи без призначення такого. Вексель може бути пред'явлений до акцепту і акцептований навіть після строку платежу, і трасат відповідає за нього так само, як якби він прийняв вексель до строку.

Пред'явити переказний вексель до акцепту - це право, а не обов'язок. Отже, в словосполученні «повинні бути пред'явлені до акцепту» слово «повинні» потрібно розцінювати як формальну умову, необхідну для здійснення вексельної вимоги, що стосується й інших спеціальних умов про таке пред'явлення, проставлених на векселі трасантом або індосантом.

Платник, який акцептував виставлений на нього вексель, стає головним боржником за векселем. У цьому і полягає основна мета акцепту - надати переказному векселю прямого боржника. З того моменту як акцептант повернув акцептований ним вексель, його зобов'язання за векселем стає безвідкличним, навіть якщо він закреслив свій акцепт до повернення векселя, але вже письмово повідомив власнику про свій акцепт. Він є зобов'язаним згідно з умовами свого акцепту. Щоб платник міг перевірити, чи має він борг до трасанта за цим векселем, йому дається право затримати...

Існує загальне правило: акцепт повинен бути простим і нічим не обумовленим. Однак є один виняток: платник може обмежити акцепт частиною суми, тим самим він робить свій акцепт обмеженим, умовним. Дії трасата, який додав до акцепту інші обмеження, вважаються відмовою в акцепті. Однак акцептант відповідає згідно зі змістом свого акцепту (ст. 26 Уніфікованого закону).

Трасат, який обіцяв трасанту указання повного, безумовного акцепту і від цього відмовившись, дає трасанту право пред'явлення позову в загальноцивільному порядку. Відповідальність акцептанта, в цьому випадку за вексельним правом, навіть по відношенню до трасанта, визначається тільки змістом акцепту. Трасат, який бажає акцептувати вексель тільки в його частині, повинен ясно формулювати це в своєму акцепті. Акцепт на суму більше тієї, на яку виписаний вексель (що мало ймовірно), вважається дійсним тільки по відношенню до вексельної суми: надлишок робить акцепта умовним або недійсним, але і не зобов'язує трасанта ні до чого, оскільки його вексельне доручення стосується лише суми векселя, перейти через яку він трасата не уповноважував.

Перш за все необхідно відзначити, що боржник, у принципі, може внести при акцепті зміни в текст векселя, наприклад...

Розділ III. Юридична характеристика учасників вексельного обігу

3.5. Правове положення аваліста.

До вексельного поручительства застосовуються як спеціальні, так і загальні норми цивільного законодавства про договори, у тому числі і правило недопустимості одностороннього розірвання (зміни) договору. Договір вексельного поручительства є одностороннім, консенсуальним і, за загальним правилом, безоплатним.

Аваль виражається у вигляді напису на лицьовому боці векселя або на додатковому аркуші (алонжі). У той же час учасники Женевської вексельної конвенції домовилися про те, що у відступлення від цього правила кожна з країн-учасниць має право передбачити в своєму законі, «що на її території аваль може бути виданий окремим актом, що вказує місце, де він виданий», тобто не на векселі і не на алонжі. Таке застереження мало на меті якоюсь мірою захистити «добре ім'я» вексельного боржника, оскільки аваль певною мірою дозволяє сумніватися в платоспроможності останнього. Аваль, який дається не на векселі, а на окремому документі, має таку ж юридичну силу, як і аваль на векселі або алонжі, проте з певною особливістю. Якщо аваль, зроблений на векселі, породжує еventуальне право вимоги до аваліста з боку будь-якого власника, до якого вексель перейшов у процесі обороту за правилами вексельного закону (за індосаментом), то передача векселя, авальованого на окремому документі, не створює прямих відносин між авалістом і наступним власником. Таким чином, аваль на окремому документі призначений для визначеної особи і не передається автоматично з передачею векселя, а право вимоги нового власника проти аваліста може бути набуто лише в результаті перевідсуплення самого поручительства (авалю на документі) в порядку цесії.

Вексельне поручительство виражається словами «вважати за аваль», «як поручитель», «як гарант» або будь-якого роду іншою рівнозначною формулою. Воно обов'язково повинно бути підписано авалістом. Питання ж про те, за кого з учасників вексельного правовідношення дається поручительство, має бути вирішено в самому написі про аваль. За відсутності в ньому такого рішення вважається, що аваль наданий за векселедавця. Не допускається авалювання векселя за особу, яка не несе відповідальності за векселем, наприклад, за індосанта, що поставив застереження «без обороту на мене», або за платника, який не акцептував вексель.

Аваль істотно відрізняється від загальноцивільного поручительства. Ці відмінності зводяться до такого.

1. За загальними правилами цивільного законодавства обов'язки поручителя носять додатковий (акцесорний) характер по відношенню до обов'язків головного боржника, і тому недійсність основного зобов'язання тягне і недійсність поручительства. На противагу цьому правильно оформлений аваль за векселем, і наділений належною формою, зберігає...

Розділ IV. Інститут посередництва в вексельному праві та протест векселя в неакцепті і неплатежі.

4.1. Юридична природа вексельного посередництва

Можна сказати, що вексельне право покликане забезпечити оборотоздатність векселя. Чим більше впевненості в тому, що платіж за векселем буде отримано в строк без зайвих проблем, тим вище оборотоздатність векселя. Забезпечення впевненості в отриманні платежу за векселем служить інститут вексельного посередництва.

Ідея вексельного посередництва добре відбивається в терміні «інтервенція», яким традиційно позначався цей інститут у вексельному праві. Чому «інтервенція», що означає «вторгнення»? Цей термін походить із того, що посередник — це особа, стороння вексельним зобов'язанням, вона ніби втручається в це зобов'язання з боку. Незалежно від того, чи позначений посередник у тексті векселя, він не є зобов'язаною за векселем особою, і прийняття ним на себе зобов'язання оплати (або акцепту) залежить цілком від його доброї волі. Чим зумовлене таке втручання? Справа в тому, що несплата векселя тягне за собою падіння комерційного престижу особи, що не виконала зобов'язання, служить причиною того, що традиційно називалося «падінням кредиту». Існують і інші причини, коли виникає фігура вексельного посередника, який, приймаючи на себе зобов'язання по сплаті або оплачуючи вексель, заступається тим самим «за честь» відповідної особи. Традиційно в вексельному праві посередництво позначалося саме терміном «посередництво за честь». Цей вислів не варто тлумачити так, що якщо акцептант — основний боржник — в переказному векселі не оплачує вексель, то платіж, здійснений посередником, рятує його торгіву честь. Відмову від платежу навряд чи можна вибачити таким чином. Йдеться про честь інших осіб, тих, хто зобов'язаний за векселем в порядку регресу. Адже вони можуть опинитися в положенні боржників не через власний недогляд, а внаслідок неоплати векселя іншою особою — основним боржником. За честь саме цих осіб, які опинилися в «неприйнятному положенні» внаслідок дій іншої особи, і може заступитися посередник.

Відповідно до норм вексельного права (ст. 55 Уніфікованого закону) переказний вексель може бути акцептований або оплачений посередником боржника, зобов'язаного в порядку регресу. Мова, таким чином, йде тільки про посередництво щодо зобов'язань регресних боржників, але не основного (векселедавця — в простому, акцептанта — в тратті). Слід зазначити...

Розділ IV. Інститут посередництва в вексельному праві та протест векселя в неакцепті і неплатежі.

4.1. Юридична природа вексельного посередництва

З розглянутих особливостей посередництва в вексельному обороті випливає, що цей механізм добре працює там і тоді, де і коли існують стійкі традиції виконання зобов'язань за комерційними справами. Саме механізм посередництва забезпечує стійкість вексельного обороту в випадках непередбаченого, так само як і тимчасового, і при цьому несподіваного погіршення платоспроможності вексельного боржника, зберігаючи репутацію останнього і довіру до векселя як кредитного знаряддя звернення. Тому, говорячи про розвиток інституту посередництва в вексельному обороті з урахуванням умов України, слід враховувати наші реалії господарського життя. А вони такі, що загальна необов'язковість по відношенню до ділового партнера, а нерідко і прямий обман його є скоріше правилом, ніж винятком. Не торкаючись цієї проблеми детально, можна лише відзначити, що тон у розвитку саме такої моделі господарської поведінки задає держава, постійно змінюючи «правила гри» в господарській діяльності. Тому стабілізація господарського законодавства є необхідною (хоча і недостатньою) умовою забезпечення вексельного обороту цивілізованих форм.

Однак сказане зовсім не означає, що до того, як ця умова буде забезпечена, не слід очікувати скільки-небудь помітного посилення ролі посередників (особливо добровільних) у вексельному обороті. Навпаки, в умовах загальної економічної нестабільності і підвищеного господарського ризику фігура посередника виглядає навіть більш переважно, ніж фігура аваліста, який за власною ініціативою бере на себе відповідні зобов'язання до настання неакцепту або неплатежу. У той же час слід зазначити, що використання інституту посередництва в ув'язці, наприклад із заставним механізмом, може вже зараз зіграти помітну роль у вирішенні проблеми кризи неплатежів.

Так, боржник одночасно з векселем може передавати кредиту частину своїх акцій під заставу (при цьому передача акцій державних підприємств може здійснюватися під контролем Фонду державного майна). При настанні факту неможливості оплати функцію посередника бере на себе зацікавлений банк, здійснюючи платіж і вирішуючи потім проблему способів стягнення або продажу боргів. Банки, володіючи більшою свободою дії, можливостями маневру кредитними ресурсами та наявною у них заставою у вигляді акцій, так само як і правом розпорядження майном та продукцією боржника, мають при цьому реальну можливість не тільки заробити на застосуванні даного механізму (найближча мета), але і стати ініціаторами і організаторами створення фінансово-промислових груп. За умови лібералізації валютного законодавства, враховуючи велику зацікавленість зарубіжних (зокрема, російських) підприємств у партнерах з України, використання цього механізму дозволить забезпечити реальний приплив в державу іноземних інвестицій. Звичайно, слід розуміти, що ці...

Розділ IV. Інститут посередництва в вексельному праві та протест векселя в неакцепті і неплатежі.

4.2 Здійснення платежу за векселем. Протест векселя в неакцепті і неплатежі

Згідно ст. 44 УВЗ відмова від акцепту або в платежі повинна бути підтверджена засвідченим автентичним документом (протест у неакцепті або в неплатежі).

Протест векселя - це офіційно посвідчена вимога платежу або його неодержання. Треба зазначити, що протест векселя - нотаріальна дія, яка офіційно підтверджує факти, з якими пов'язане виконання певних правових наслідків. Така дія оформлюється актом протесту, тому що своєчасно не оплачений вексель втрачає значення особливого боргового зобов'язання. За цих умов силу вексельного права він зберігає лише шляхом своєчасного опротестування.

Положення про переказний та простий вексель передбачає ще одне найменування опротестування векселя - відмову векселедавця простого векселя протягом певного терміну від пред'явлення проставити на векселі датовану відмітку, з якої починався б період відрахування строку платежу. Але, зважаючи на відсутність подальшого регулювання вчинення цього протесту і посилання у згаданому пункті на положення, які регулюють вчинення протесту про неакцепт і не поширюються на простий вексель, нотаріус все ж таки вчиняє протест про несплату простого векселя і в цьому випадку.

Метою протесту є створення умов для збереження прав зворотних вимог (регресу) до зобов'язаних за векселем осіб – трасанта, індосантів та їх гарантів (авалістів). Більш того, значення вчинення протесту векселя про неплатіж полягає в тому, що опротестований вексель з причин неоплати є підставою для вчинення на ньому виконавчого напису нотаріуса.

Існують наступні причини оформлення акту протесту...

Книги, які можуть вас зацікавити

Прямий і перехресний допит у суді

Міжнародний комерційний арбітраж

[Перейти на сайт →](#)